

УДК 37.041:316.61

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сергій Чугай

старший викладач кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0003-4294-888X
sergeichugay@gmail.com

Ольга Хващевська

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3238-8244
bobr.san83@gmail.com

Анотація. У статті розкрито процес формування критичного мислення під час соціалізації молодших школярів. Представлено аналіз положень різних дослідників соціалізації та критичного мислення щодо визначення його сутності, можливостей розвитку, дидактичних підходів у цій сфері. Описано форми організації щодо формування критичного мислення в процесі соціалізації. У статті ми розглядали інтерактивні форми роботи, які, в свою чергу, сприяють взаємодії, взаєморозуміння і взаємозбагачення, а також забезпечують якісне засвоєння теоретичного матеріалу.

Ключові слова: критичне мислення; особистість; соціалізація; формування критичного мислення; технологія.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодні в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії і практиці освітнього процесу. Відбувається зміна освітньої парадигми: передбачаються інші підходи, інші права, інші відносини, інша поведінка, інший педагогічний менталітет. Критичне мислення постає однією з провідних цінностей демократичного суспільства, а відповідно – і системи освіти у такому суспільстві. Першим ґрунтовним нормативним документом, що визначив першочерговість формування критичного мислення з самого дитинства, стала Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (Концепція «Нова українська школа»), прийнята у 2016 році. Концепція визначає 11 ключових компетентностей, якими повинен володіти випускник Нової української школи, та спільні для всіх компетентностей вміння, серед яких – критичне мислення. (Савченко, Куріло, 2019). І хоча проблема критичного

мислення у психолого-педагогічній науці не нова, саме з моменту прийняття Концепції у вітчизняній науці починаються активні пошуки щодо змісту і технологій формування критичного мислення в процесі соціалізації молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і різноманітні проблеми соціалізації досліджували І. Бех, Н. Голованова, Н. Лавриченко, М. Лукашевич, В. Москаленко, А. Мудрик, Б. Паригін, С. Харченко, С. Чернета (загальна теорія соціалізації); Ю. Богінська, Ю. Возна, Н. Заверико, В. Іванов, О. Малахова, Е. Маньковська (соціалізація школярів); О. Безпалько, О. Василенко, І. Зверева, І. Іванова, А. Капська, О. Карпенко, А. Малько, Л. Міщик, Л. Штефан (соціально-педагогічна діяльність у закладах освіти); Л. Дябел, Г. Овчаренко, С. Савченко (соціалізація студентів і молоді) та ін. (Хващевська, 2017).

Засновниками ідеї розвитку критичного мислення були В. Джемс та Дж. Д'юї. Напрацювання у галузі розвитку критичного мислення: у вищій школі (Т. Воропай, О. Колесова, Л. Києнко-Романюк, В. Конаржевська, А. Коржуєв, О. Марченко, В. Попков, О. Рязанова, О. Тягло, Т. Хачумян та ін.); у початковій школі (О. Белкіна-Ковальчук, І. Загашев, С. Заїр-Бек, І. Муштавінська та ін.); у середній школі (О. Богданова, Д. Десятов, Л. Журба, Н. Зоркіна, В. Кметь, Т. Кучеренко, О. Маклюкін, С. Матвієць, Т. Михайлів, В. Нагієвич, В. Островський, О. Пометун, М. Смирнова, П. Сухарев, В. Сушко, М. Шеремет та ін.). Проблемі формування критичного мислення в процесі соціалізації молодших школярів приділяється недостатньо уваги в працях сучасних науковців.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Довести, що формування критичного мислення є однією з важливих умов успішної соціалізації молодших школярів.

Результати дослідження. Проблема соціалізації реалізується через усю систему навчання та виховання. Щоб сформувати творчу особистість, яка володіє пізнавальними потребами і діяльнісними якостями, необхідна цілеспрямована інтеграція всіх сил суспільства, потрібна економічна, соціально-політична, духовно-інформаційна взаємодія освітнього та навколишнього соціокультурного середовища. Саме в цьому середовищі дитина формується, розвивається, проявляє свою особистість.

А. Капська трактує поняття «соціалізація» як двосторонній, взаємозумовлений процес взаємодії людини й соціального середовища, що передбачає її включення до системи суспільних відносин (Капська, 2003).

Н. Лавриченко розглядає соціалізацію як педагогічно керований процес, у ході якого відбувається становлення соціальної сутності молодшої людини, опанування нею соціальної реальності (Лавриченко, 2006).

С. Чернета зазначає, що соціалізація – це процес становлення особистості, засвоєння соціально-культурного досвіду, соціальних норм і культурних цінностей суспільства (Чернета, 2005).

Ф. Мустаєва стверджує, що соціалізація – це включення особистості в соціальну практику, набуття нею соціальних якостей, засвоєння соціального досвіду й реалізації власної сутності через виконання певної ролі (чи певних ролей) у процесі життєдіяльності (Мустаєва, 2001).

Ю. Возна визначає це поняття як багатогранний і складний процес, пов'язаний із оволодінням особистістю знаннями, суспільним досвідом, формуванням загальноцивілізаційних ціннісних орієнтацій, засвоєнням норм, принципів і правил людського співжиття, актуалізацією особистісного життєвого та професійного самовизначення, що сприяє формуванню власної соціальної позиції та передбачає успішну інтеграцію в соціальне середовище й реалізацію себе як активного творчого суб'єкта соціальної дійсності (Возна, 2012).

Отже, процес соціалізації залежить від сукупності умов, у яких живе та розвивається людина, від сфери діяльності та спілкування індивіда, від можливостей його особистості, включно із самосвідомістю та активною життєвою позицією. Такий підхід вибудовує взаємозв'язок між соціалізацією (вихованням і навчанням) і самовихованням особистості, орієнтуючи на вивчення педагогічних умов, за яких ці процеси можуть проходити успішно.

Метою соціалізації молодших школярів є: збагачення і вдосконалення людської сутності дитини за допомогою соціально-педагогічної та соціально-культурної підтримки їх власних зусиль, спрямованих на набуття своєї особистісної, громадянської та соціокультурної ідентичності; набуття вихованцями здатності операційно володіти набором програм діяльності та поведінки, характерних для актуальної соціокультурної традиції і перспектив її розвитку, а також засвоєння ними тих знань, цінностей і норм, які ці традиції виражають.

Сьогодні випускник школи 21 століття повинен: уміти самостійно здобувати знання; застосовувати їх на практиці для вирішення різноманітних проблем; самостійно критично мислити, шукати раціональні шляхи в рішенні проблем; працювати з різною інформацією, аналізувати, узагальнювати, аргументувати; бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, гнучким в мінливих життєвих ситуаціях (Гринько, 2019).

Становлення зазначених властивостей особистості відбувається в органічному зв'язку з процесом соціалізації і стимулює його позитивне протікання. При цьому під соціалізацією розуміється не просте пристосування людини до соціуму, бездумне прийняття існуючих в ньому цінностей та традицій, але активне засвоєння соціального простору, що супроводжується рефлексією і саморефлексією, усвідомлене узгодження ціннісних орієнтирів, активну участь в перетворенні навколишнього соціального середовища, знаходження гідного людини в суспільстві.

Основним показником соціалізованості особистості може служити її готовність бути активним, свідомим і повноцінним громадянином суспільства, який виконує численні професійні, громадські, сімейні та інші функції. Ці

показники формуються тільки в тому випадку, якщо школяр уміє критично мислити, так як критичне мислення є мисленням соціальним.

Отже, пріоритетним напрямом в успішній соціалізації молодшого школяра є формування і розвиток різних видів, структур мислення, зокрема, формування критичного мислення. Саме критичне соціальне мислення здатне вирішити таке завдання, як формування і розвиток в учнів компетентностей до цілепокладання, планування, прогнозування, контролю, корекції, оцінки якості та саморегуляції.

Аналіз досліджень західних вчених показав, що в даний час немає спільного розуміння того, що є критичним мислення – це особливий тип свідомості, певні інтелектуальні здібності, природні схильності, і особливі навички. Ось деякі з найбільш добре відомих визначень:

Е. Глейзер визначив, що здатність критично мислити передбачає три речі: ставлення до буття та здатність розглянути вдумливо проблеми та предмети, які приходять в межах свого досвіду; знання методів логічного запитання та міркування; певна майстерність у застосуванні цих методів. А також він зазначав, що критичне мислення, вимагає постійних зусиль для вивчення будь-яких переконань або знань у світлі доказів, що їх підтримують, та подальших висновків, до яких вони підштовхують (Glaser, 1941).

М. Ліпман вказував, що критичне мислення вміле, відповідальне мислення, яке сприяє правильним судженням, бо воно чутливе до контексту, покладається на критерії, і самокорегується (Lipman, 1995).

Р. Косгроув розділяє критичне мислення на три категорії: інтелектуальний аналіз, здатність ділитися важливі інтелектуальні конструкції в складові частини; інтелектуальна оцінка, вміння оцінювати інтелектуальні конструкції; інтелектуальне вдосконалення, здатність виправити слабкі місця та вдосконалити сильні сторони, виявлені шляхом аналізу та оцінка. Розвиток інтелектуальних рис, або характеристики розуму, які є обома необхідні для розвитку критичного мислення (наприклад, інтелектуальна наполегливість) і потребує розвитку через критичне мислення (наприклад, інтелектуальна автономія) (Cosgrove, 2009).

На думку М. Кларіна, сучасний розуміння критичного мислення виходить за рамки стандартний набір знань-вмін-навичок, що так звично для вітчизняної педагогіки і стосується більше особистості: «критична мислення – це раціональне, рефлексивне мислення, яке є спрямована на визначення того, у що вірити чи в що вжити заходів. З таким розумінням критично мислення включає як здібності (вміння), так і схильність (ставлення)» (Кларін, 2018).

Отже, ми вважаємо, що критичне мислення – це спосіб мислення, при якому людина здатна ставити під сумнів будь-яку інформацію, гіпотези, виділяти справжнє і хибне, обґрунтовано висувати нові припущення, а також знаходити оптимальні шляхи вирішення завдань і поважати думки інших.

Думати критично і успішно соціалізуватися – це значить думати краще, більш якісно. Таку здатність необхідно розвивати кожному члену суспільства, в

зв'язку з постійним перетворенням всіх сфер життєдіяльності, до яких необхідно пристосовуватися.

Завдання нашого дослідження полягає не тільки в розгляді значення і ролі формування критичного мислення у молодшого школяра як засобу соціалізації, а й у виявленні ефективних форм організації уроків, що стимулюють як успішне проходження соціалізації, так і розвиток критичного мислення.

В якості ефективних форм організації занять ми розглядаємо інтерактивне навчання, яке сприяє взаємодії, взаєморозуміння і взаємозбагачення, а також забезпечують краще засвоєння теоретичного матеріалу, і спрямовані на формування думок, відносин, навичок прийняття рішень та ін.

Існує велика різноманітність інтерактивних форм проведення занять; ми вибрали: дискусію, ділову гру та кейс-метод. Розглянемо їх докладніше.

Дискусія як метод навчання на уроках в початковій школі має на меті спрямувати учнів до активних роздумів, самостійної роботи під час засвоєння нових знань, до вміння висловлювати припущення на основі порівнянь та логічних роздумів. Вона застосовується для розвитку самостійності мислення, дослідницьких умінь, творчого підходу до справи. Якщо розглядати дискусію як одну із навчальних ситуацій особистісно зорієнтованого спілкування, то варто зазначити, що вона є одним із засобів активізації навичок спілкування, тому що дискусія – це діяльнісний процес, упродовж якого відбувається дослідження, розбір, обговорення будь-якого питання, проблеми (Кларін, 2018).

Зазначимо, що з перших днів дитини в школі учитель повинен вчити дітей спілкуванню та навчальному діалогу, де буде виступати спочатку в ролі ведучого. Також, головне завдання вчителя – домогтися того, щоб кожен урок сприяв розвитку пізнавальних інтересів дітей, бо зацікавленість є ефективним засобом успішного навчання, необхідною умовою досягнення позитивних наслідків. Це стимулює ініціативність учнів, сприяє розвитку рефлексивного мислення. Однак необхідно пам'ятати, що застосування дискусії рекомендується у тому випадку, коли учні володіють значним ступенем зрілості і самостійності в придбанні знань і формулюванні проблем, у підборі і чіткому представленні власних аргументів, в предметній підготовці до теми дискусії (3–4 клас).

На перших порах (1–2 класи) зусилля педагогів зосереджені на формуванні дискусійних процедур. Учитель допомагає виявити різні точки зору, позиції, способи аргументації, їх співвіднесення. Чим більше учні привчаються мислити, то більшим стає їх творчий потенціал. Взаємодія в навчальній дискусії будується не просто на почергових висловах, питаннях і відповідях, а на зверненні учнів один до одного для поглибленого і різнобічного обговорення самих ідей, точок зору та проблеми.

Найбільш поширеними прийомами організації обміну думками, які представляють собою згорнуті форми дискусії, є: «Круглий стіл», «Панельна дискусія», «Форум», «Симпозіум», «Дебати», «Акваріум» та ін.

«Круглий стіл» – особлива форма дискусії, при якій обмін думками відбувається в невеликій групі (п'ять учнів), якій властиві певний порядок і

черговість висловлювань його учасників, а також рівні права і позиції всіх присутніх. Проводити його можна у різних ситуаціях і з різною метою: коли назріває якась проблема, для генерації нових ідей, обговорення існуючих, щоб підбити підсумки, після якогось заходу.

Засідання експертної групи («панельна дискусія») – передбачає обговорення дискусійного питання маленькою групою (4–6 учнів) із заздалегідь призначеним головою. Як відомо, панельна дискусія проходить у два етапи: обговорення проблеми всіма учасниками групи; виклад позиції групи у виступах. При цьому дуже важливим є те, що кожен учень виступає з повідомленням, тобто має можливість висловити свою особисту думку по темі.

«Форум». Ця форма дискусії є обговорення, схоже із засіданням «експертної групи». Але в організації її є особливість: в ході обговорення група вступає в обмін думками з усім класом. Це, в свою чергу, дає можливість зіштовхувати безліч думок, в ході обговорення яких виявляються різні погляди.

«Симпозіум». Це особлива форма взаємодії «експертної групи» з класом. Після виступу «експертної групи», коли учасники виступають з повідомленнями, що представляють їх точки зору, клас починає ставити питання, які потребують роз'яснення незрозумілого.

«Дебати» – обмін думками. При цій формі дискусії відбувається обговорення проблеми, побудоване на основі заздалегідь фіксованих виступів представників двох конкуруючих груп. Завдання виступаючих полягає в тому, щоб не тільки висловити свою точку зору, але і спростувати точку зору суперника.

«Техніка акваріума» – різновид дискусії, яка застосовується при роботі з матеріалом, зміст якого пов'язано з суперечливими підходами, розбіжностями. «Техніка акваріума» розвиває у молодших школярів навички участі в груповій роботі, дає можливість проаналізувати хід взаємодії учасників на міжособистісному рівні. Дискусія може використовуватися і як метод, і як форма, тобто може проводитися в рамках інших занять, заходів, яка виступає їх елементом.

Отже, дискусія на уроках у початковій школі сприяє розвитку розумової діяльності молодших школярів, вона розглядається як результат колективного мислення, розвиває навички критичного судження та міркування, формує вміння публічно виступати, дозволяє розвивати логічне мислення, свідомо засвоювати набуті знання, вчить мислити, розвиває вміння критично осмислювати та творчо опрацьовувати навчальний матеріал.

Гра – це провідний вид діяльності молодшого школяра. Саме в грі відбувається тренування багатьох важливих життєвих навичок та формуються риси характеру. У початковій школі гра є головним способом отримання дитиною соціального досвіду. Провідна роль в цьому належить сюжетно-рольовим і діловим іграм. Їх форма проведення передбачає імпровізоване розігрування певної ситуації. В процесі гри встановлюється невимущена обстановка. Її органічний хід включає природне командування і

підпорядкування, яке діти не сприймають агресивно. Ділова гра представляє собою форму відображення предметного і соціального змісту професійної діяльності, формування систем відносин, створення різного роду умов професійної діяльності.

У навчальній діяльності учнів молодших класів величезну роль має емоційний настрій. В ході проведення ділових ігор на уроках в початкових класах підтримується висока емоційно-інтелектуальна напруга, учасникам гри надається можливість вибору своєї ролі, а сама гра виявляється, пройнята духом змагання. Включаючись в таку діяльність, школярам доводиться: виконувати різні соціальні ролі; виражати різні цивільні позиції; організовувати або впливати на вчинки інших учасників; встановлювати комунікативні зв'язки, налагоджувати контакти; вирішувати виниклі по ходу гри конфліктні ситуації.

Ділова гра є як формою, так і методом навчання; в діловій грі моделюються предметний і соціальний аспекти змісту професійної діяльності. У діловій грі народжується взаємодія в робочій групі, яскраво проступають відносини між членами команди, у відкритій формі виступають навчальні, особистісні, соціальні відносини учасників гри один до одного.

Таким чином, існує дуже багато різних ігор, спрямованих на оцінювання своїх компетентностей, таких як уміння працювати в команді, розвиток у дітей якості підприємців, критичного мислення і багато інших здібностей. Така оцінка відбувається невимушено під час гри, без стресів для дітей, так як стрес супроводжується будь оцінкою якостей. Діти знатимуть свої сильні і слабкі сторони, прогалини в знаннях і при можливості зможуть їх розвивати.

Кейс-технологія – складна багатоаспектна технологія навчання, яка є специфічним різновидом дослідницької аналітичної технології. Суть її полягає у використанні конкретних випадків, реальних ситуацій, історій, тексти яких називають «кейсуми», для спільного аналізу учнями, обговорення або вироблення рішень із певної теми навчальної дисципліни.

Кейс-технології – це не повторення за учителем, не переказ параграфа, не відповідь на питання учителя - це аналіз конкретної ситуації, який змушує підняти пласт отриманих знань і застосувати їх на практиці.

Існують різні види кейсів: друкований (може містити графіки, таблиці, діаграми, ілюстрації, що робить його більш наочним); мультимедіа (найбільш популярний останнім часом, він залежить від технічного оснащення школи), відео (може містити фільм, аудіо та відео-матеріали).

Розбір кейсів може бути як індивідуальним, так і груповим. Підсумки роботи можна представити як в усній, так і в письмовій формі. Останнім часом активно використовується мультимедійна вистава результатів. Знайомство з кейсами може відбуватися на уроці і заздалегідь у вигляді домашнього завдання. (Учитель може створювати власні кейси та використовувати готові кейси). Кейси можна представляти в різній формі: від однієї сторінки до декількох.

Дана технологія допомагає підвищити інтерес учнів до вивченого предмету, розвиває у школярів соціальну активність, комунікабельність, вміння слухати і грамотно викладати свої думки.

Кейс-метод дозволяє учням застосувати до практичної ситуації отримані теоретичні знання. Розбір кейсів сприяє активному засвоєнню знань і накопичення певного багажу практичної інформації, яка може виявитися в житті кориснішою, ніж теоретичні знання. Також в процесі розбору кейса, розвиваються аналітичні, творчі комунікативні навички, вкрай необхідні в сучасному світі.

Робота над кейсом починається з виділення окремих змістовних елементів, пошуку суті проблеми, протиріч, їх причин і можливих негативних наслідків. При проведенні уроку на основі кейса, можна застосовувати додаткові варіанти роботи учнів. Учні можуть змодельовати і програти поведінку учасників, описати перелік окремих факторів, ознак, змісту елементів протиріч, мотиваційних установок дій суб'єктів даної події. При підготовці до уроку вчитель виходить як із ступеня доцільності використання кейс-технології, так і цілепокладання при формуванні компетентностей.

Отже, застосування кейс-технології в початковій школі стимулює індивідуальну активність учнів, формує позитивну мотивацію до навчання, зменшує кількість «пасивних» і невпевнених у собі учнів, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку, формує певні особистісні якості і компетентності, вміння вибирати оптимальний спосіб вирішення поставленого завдання, приймати об'єктивні рішення, аналізувати і критично мислити.

Висновки. Узагальнюючи вищесказане, хочу зазначити, що технологія розвитку критичного мислення є комфортної та ефективною як для учнів, так і для учителя. По-перше, вона має багатий набір прийомів і методів, що дозволяють викликати інтерес до теми і підтримувати його на всіх етапах уроку. По-друге, дає можливість учням вільно висловлюватися, що підвищує їх самооцінку. По-третє, дозволяє успішно вирішувати завдання освітньої мотивації: сприяє підвищенню інтересу до процесу навчання і активного сприйняття навчального матеріалу; сприяє підвищенню інформаційної грамотності і розвитку соціальної компетентності, а також формуванню комунікативних навичок і відповідальності за знання.

Таким чином, застосування технології розвитку критичного мислення на уроках в початковій школі, допоможуть учню придбати орієнтири в майбутньому житті, сприятимуть підвищенню рівня їх моральності, толерантності, а значить їх соціалізації.

Наступним кроком наукового пошуку буде розробка теоретичної моделі та характеристика компонентів технології формування критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Возна, Ю. В. (2012). *Соціалізація учнівської молоді в процесі функціонування соціально-педагогічного комплексу* (Дис. канд. пед. наук). Київ: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

2. Гринько, В. О. (2019). Використання цифрових технологій для формування у майбутніх учителів навичок XXI століття. *Молодь і ринок*, 5(172), 56–61. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.171023>.
3. Капська, А. (2003). Соціалізація особистості – мета соціальної педагогіки. *Соціальна педагогіка*. Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова.
4. Кларин, М. В. (2018). *Инновационные модели обучения: Исследование мирового опыта*. Монография. 2-е издание. Москва: Луч.
5. Лавриченко, Н. М. (2006). *Педагогічні основи соціалізації учнівської молоді в країнах Західної Європи* (Дис. доктор. пед. наук). Київ: Інститут педагогіки АПН України.
6. Мустаева, Ф. А. (2001). *Основы социальной педагогики*. Москва : Академический Проект.
7. Савченко, С., Курило, В. (2019). Формування критичного мислення як одна з умов успішної соціалізації сучасної особистості. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 6(329), 64–71.
8. Хващевська, О. О. (2017) Організаційно-педагогічні умови соціалізації молодших школярів. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 7(77), 266–272.
9. Чернета, С. Ю. (2005). *Організаційно-педагогічні умови соціалізації підлітків у неформальних молодіжних об'єднаннях* (Дис. кандидата пед. наук). Київ: Інститут проблем виховання АПН України.
10. Cosgrove, R. (2009). Thesis submitted to the University of Oxford in partial fulfillment for the degree of M.Sc. in Higher Education.
11. Glaser, E. (1941). *An experiment in the development of critical thinking*. New York: Teachers College Columbia Uni.
12. Lipman, M. (1995). *Thinking in Education*. Cambridge: Cambridge University Press

FORMATION OF CRITICAL THINKING IN THE PROCESS OF SOCIALIZATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

Serhii Chuhai

Senior Lecturer of Music and Choreography Department,
SHEE “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-4294-888X
sergeichugay@gmail.com

Olha Khvashchevska

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Primary
Education Theory and Practice Department
SHEE “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-3238-8244
bobr.san83@gmail.com

Abstract. The article reveals the process of formation of critical thinking during the socialization of junior schoolchildren. In Ukraine, critical thinking is considered an important educational goal at all levels of education.

The essence and various problems of socialization of schoolchildren were studied by Yu. Bohinska, Yu. Vozna, N. Zaveryko, V. Ivanov, O. Malakhova, E. Mankovskaia.

The founders of the idea of developing critical thinking were V. Dzhehms and Dzh. Diui. O. Bielkina-Kovalchuk, I. Zahashev, S. Zair-Bek, I. Mushtavinska and others were engaged in the development of critical thinking in primary school. The problem of formation of critical thinking in the process of socialization of junior schoolchildren is given insufficient attention in the works of modern scientists.

The purpose of the article is to prove that the formation of critical thinking is one of the important conditions for successful socialization of primary school children.

The question of who needs critical thinking seems simple and straightforward if critical thinking is seen as a kind of thinking that helps our students think better so that they can learn better and solve their problems in and out of school more effectively.

Therefore, for teachers who form or develop critical thinking, it is important to pay as much attention as possible to developing the qualities necessary for a productive exchange of ideas: tolerance, the ability to listen to the arguments of others, responsibility for their own point of view. Only then will it be possible to bring the educational process closer to real life and prepare students for activities in society. Focus on the purposeful development of critical thinking: stimulates students to collective and individual choice of information, types and kinds of tasks, forms of their implementation; teaches students to full argumentation, prepares them for possible objections and mutual criticism; educates students in activity, initiative; forms the ability to conduct a dialogue.

Today, the younger generation needs to use new technologies, cooperate and share information and opinions with others, cultivate openness to new ideas, creativity and ingenuity, the ability to live in new conditions. Knowledge of the basics and technologies of independent, critical, constructive thinking can help in all this.

Critical thinking is a complex activity, and although critical thinking and its components can be taught as a separate subject, they are best formed and used in relation to a specific area of knowledge. If students do not use these skills in different subjects, these skills will simply atrophy and disappear. Therefore, it is important to introduce critical thinking in the classroom as often as possible so that students have the opportunity to train it and evaluate themselves accordingly.

Thus, the development of critical thinking can only be ensured if the learning process involves solving real problems and making decisions in different situations. After all, in today's rapidly changing context, the ability to solve real problems and make optimal decisions is valuable, not just to demonstrate a set of skills / abilities in an artificially structured learning environment.

Key words: critical thinking; personality; socialization; formation of critical thinking; technology.

REFERENCES

1. Vozna, Yu. (2012). *Socialization of student youth in the process of functioning of social and pedagogical complex* (PhD dissertation). Kyiv: Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka.
2. Hrynko, V.O. (2019). The use of digital technologies for developing the future teachers' 21st century skills. *Molod i rynek*, 5(172), 56–61. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.171023>.
3. Kapska, A. (2003). Socialization of the individual – the purpose of social pedagogy. *Social pedagogy*. Kyiv: NPU im. M.P.Drahomanova.
4. Klaryn, M.V. (2018). *Innovative learning models: Research of world experience*. Monograph. 2-e izd. Moscow, the Russian Federation: LUCh.
5. Lavrychenko, N.M. (2006). *Pedagogical Grounds of School Youth Socialization in the Countries of Western Europe* (Doctoral dissertation). Kyiv: Instytut pedahohiky APN Ukrainy.
6. Mustaeva, F.A. (2001). *Fundamentals of Social Pedagogy*. Moscow, the Russian Federation: Akademicheskyy Proekt.

7. Savchenko, S., Kurylo, V. (2019). Formation of Critical Thinking as One of the Conditions for Successful Socialization of the Modern Personality. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky*, 6(329), 64–71.

8. Khvashchevska, O.O. (2017). Organizational-pedagogical conditions of socialization of primary school pupils. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 7(77), 266–272.

9. Cherneta, S. (2005). *Organizational-Pedagogical Conditions of the Teenagers' Socialization in the Informal Youth Societies* (PhD dissertation). Kyiv: Instytut problem vykhovannia APN Ukrainy.

10. Cosgrove, R. (2009). Thesis submitted to the University of Oxford in partial fulfillment for the degree of M.Sc. in Higher Education.

11. Glaser, E. (1941). *An experiment in the development of critical thinking*. New York: Teachers College Columbia Uni.

12. Lipman, M. (1995). *Thinking in Education*. Cambridge: Cambridge University Press.

Матеріали надійшли до редакції 15.10.2020 р.